

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ KATONAI SZLENGJE és

összehasonlítva

A MAI MAGYAR KATONAI SZLENGGEL *nikincsen*

összehasonlítás

KÁLAI SÁNDOR
II. magyar-francia

Bírálat KÁLAI SÁNDOR
***Az első világháború katonai szlengje összehasonlítva a mai magyar katonai
szlenggel***
című záródolgozatáról

A dolgozat címe sokkal általánosabb, mint amennyit valóban feldolgozott. Célszerűbb lett volna „Az első világháborús és a mai magyar katonai szleng szókincsének összehasonlítása” címet adni. A dolgozat ugyanis a két időszak katonai szlengjének szavait témakörök szerint csoportosítva hasonlítja össze.

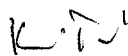
A dolgozat anyaggyűjtésében jó munkát végzett Kálai Sándor, a legfontosabb régi és új szóközléseket feldolgozta. Dolgozatában ezekre a helyekre hivatkozik is, hivatkozási rendszere azonban heterogén, a hagyományos magyar nyelvészeti és az újabb rövidítési módszereket egyaránt alkalmazza.

A dolgozat által megvalósítani kívánt cél helyeselhető, a megvalósítás azonban még nagy kívánnivalókat. Leginkább a vizsgált két szinkrón metszet kapcsolatának leírása hiányzik, azaz a dolgozat történetiségét, a jelenségfejlődések feldolgozását hiányolom.

A dolgozat technikai kivitelezése jó, néhány szokványos szövegszerkesztő keltette hibától eltekintve megfelelő. Tagolás szempontjából talán nem ártott volna alfejezetekre bontani a dolgozatot. Helyesírása egy-két kisebb gépelési hibától eltekintve hibátlan.

Stílusa helyenként mesélő, a tudományos nyelvezet meg-megbicsaklik.

Érdemjegye: jeles (5).

Kis Tamás

Debrecen, 1995.05.31.

A katonai szleng, illetve általában a szleng nem áll, és soha nem is állt a nyelvészeti kutatások középpontjában, épp ellenkezőleg szinte alig foglalkoztak vele. Nem feladatomban, hogy felsoroljam az okokat, hiszen volt belőlük nagyon sokféle, például politikai, vagy szorosabban vett nyelvészeti okok. Sokan úgy vélték, hogy a szleng nem tartozik a nyelvészet problémaköréhez. Azonban az utóbbi időben változott valamennyit a helyzet. A kutatások első és alapvető pontja természetesen az, hogy el kell ismerni a szleng erőteljes jelenlétét a nyelvben. Minden más csak ezután következhet, mint például a szleng definiálása, amely nem könnyű feladat, s ennek a dolgozatnak ez nem is a feladata. Az azonban igen, hogy valamennyire elhelyezze a szlengen belül a szlengnek ezt az ágát. „...A különböző szlengfajtákat három nagy típusba sorolhatjuk: meg kell különböztetnünk a közszlenget (...) a területi szlengeket (...) és a szakszlengeket.” (KIS TAMÁS: 1994:4, [a rövidítés feloldása a bibliográfiában]). A katonai szleng az utóbbiba tartozik, amely azonos foglalkozást űző, azonos érdeklődésű emberek csoportjaiban alakul ki. A katonaság nyilvánvalóan ilyen: olyan csoport, amelybe hosszabb, vagy rövidebb ideig majdnem minden férfi tartozik; a társadalmon belül, de attól valamelyest elkülönülve létezik, önálló szaknyelve is van. Ez az önálló világ azonban nemcsak a szakkifejezésekben, hanem a katonai szlengben is tükröződik, amely egyfajta görbe tükörként mutatja be ezt a világot. Nem a hivatalos oldalát, hanem a mindennapi, humoros arcát.

Teljesen logikus az a feltételezés, hogy a szleng egyidős lehet a katonaság történetével, hiszen úgy tűnik, hogy a szleng kialakulása az ilyen csoportokban szinte törvényszerűen végbemegy. S ez minden bizonnyal így is van, ám a kérdés az, hogy milyen mértékben őrződtek meg, maradtak ránk a különböző szleng emlékei. Sajnos a szleng mostoha helyzete azt eredményezte, hogy nem igazán maradtak ránk ilyenek. Ami a katonai szlenget illeti, mintegy száz éve - a különböző nyelvészeti folyóiratok megindulásával egyidőben - kezdődött meg többek között a katonaság aktuális nyelvének a feltérképezése, korábbról sajnos alig van adat. De nem igazán dolgozták fel ezeket az összegyűjtött adatokat. Ebben a dolgozatban fogalmi körök szerint (KIS TAMÁS: 1991: 34-35) igyekszem feltérképezni az első világháború idejének katonai szlengjét, különösképpen figyelve a mai katonai szlenggel való kapcsolatára.

Az Osztrák-Magyar Monarchia 1867-ben jött létre és 1918-ig létezett. A dualizmusból kifolyólag többféle hadsereg volt. Működött egy közös hadsereg, hiszen a hadügy közös minisztérium alá tartozott. Ebben a seregben a kiképzés nyelve a német volt, de természetesen létezett magyar hadsereg is, ahol a kiképzés nyelve a német és a magyar volt, ehhez hozzá lehet még venni a birodalom területén élő egyéb kisebb népek hadseregeit, és az adott nép nyelvét. Ennyi használatban levő nyelv mellett nem volt csoda a keveredés. Mivel a magyar baka nem mindig tudott németül, igen idegenül hangzott neki a német nyelven megadott parancs. „Éppen ezért, ahol csak lehetett, egyszerűsítették, rövidítették, összevonták, szóval magyar hangzáshoz közelítették az idegen szóalakokat (...). A magyarosításnak többnyire a könnyebb kiejtés volt az oka, s innen van, hogy sok kifejezés nem is állandósult...” (VERŐ LEÓ: Nyr. 50: 135). Ez a jelenség azonban nem

tekinthető szlengnek. A Nyelvőr 3., 5., 6. évfolyamának Kaszárnyai szók rovatában szinte csak erre találunk példát, tehát nagyon sok német szó és kifejezés magyar „átiratát”. Csak igen ritka az olyan, amelyik meghonosodott a nyelvben például: *sack und pack* *czakompakk* (Nyr. 3: 327) *cakkompakk* alakban „[A magyarban először a kaszárnyai nyelv szavaként jelentkezik]” (TESz. I; 410). A *schirmleder* (Nyr. 3: 328) simléderként honosodott meg, és mint látható, az *r* hang kiesett. De hasonló úton került a magyarba a *trafál* és a *faszol* szó is, amelyek azonban nem tekinthetők szlengszavaknak, kivéve talán a *faszol* szót, amely nem terjedt el a köznyelvben, ám a szlengben megmaradt. Sokkal fontosabb azonban az igazi szlengszavakat megvizsgálni.

Máig tartó hagyomány az, hogy az újoncokat, az öreg katonákat és a különböző rangú katonákat bizonyos nevekkel látnak el. Az újonc lehet *suba* (Nyr. 17: 284), *zöld hasú*, *csíkos hasú*, *buger* (semmirekellő, megvetésre méltó személy, TESz: I: 380), *poros fülű* (Nyr. 26: 323), *csirke*, *bundás* (Nyr. 26: 526), *regruta*, *ribanc*, *Piros csizmával erdőből szalajtott vadállat* (Nyr. 90: 255). Ezek a nevek nagyon hasonlóak a maiakhoz, hiszen a *csirke* még ma is az újonc katonát jelöli (Kis T: 1991: 83). Ezen túl használatos még a *tápos csibe* vagy *csirke*, amely az „előfelvételis katonát” jelöli (Kis T: 1991: 163). Ez a fajta katonastátusz még nem igazán volt lehetséges az első világháború környékén. A *zöld hasú* is megőrződött egy kifejezésben: *zöldhasú gyík* (Kis T: 1991: 112). Ezek az elnevezések meglehetősen gúnyosak, azonban az öreg katona elnevezésében a tisztelet is érezhető a humor mellett. A másodéves katona *atyamester* (Nyr. 26: 526), *öreg csont*, *vén szenvedő* (Nyr. 38: 46), *fiatal katona* (Nyr. 90: 256). Aki a harmadik évét szolgálja, az már *vén szentség* (Nyr. 90 : 256) ezen felül *vén csont*, *öreg csatár*, *hős atya*, *dicső atya* (Nyr. 90 : 256). Ha a katona az első gyakorlatra vonul, a *vén harcos*, *öreg csatár*, *agg penkler* (Nyr. 26: 527) név illeti, a másodiknál *hős atya*, *öreg vendég* (Nyr. 26: 527), a harmadiknál pedig *vén szentség* (Nyr. 26: 527) a neve. „A *hatbeli* már pihenhet, a *hétbeli* (azaz az 1907. évben bevonultak) dolgozzék.” (Nyr. 38: 46) Az egyidős katonák *komának* nevezik egymást (Nyr. 26: 527). Az *öreg* elnevezés még ma is megvan „3. időszakos, utolsó hat hónapját töltő” katona (Kis T: 1991: 136). Illetve él még az *apu* is, az öregkatonát jelölve (Kis T: 1991: 55). Az *öreg* bakára utal még a *még mindig gőzölög, amit cibil korában utójára oda p...t* (Nyr. 26: 325) gúnyos szószerkezet is, amelyet a fiatal katonák használtak. Ami a szóalkotást illeti, észrevehető a jelzőből és jelzett szóból álló szerkezetek dominanciája. A jelző és a jelzett szó is az idős életkort hangsúlyozza ki. A fiatalok által használt hosszú szószerkezetben ott van a gúny is, ahogy más mai alakokban is: *öreg csocsó*, *öreg csocsesz* (Kis T: 1991: 34). Az *öreg* katona mindig sokkal tapasztaltabb, mint a fiatal, már sok mindent túlél, így amikor a fiatal katona ijedten mutatja a könnyű sebet, amit kapott a harctéren, az *öreg* csak legyint: *Úgy kell neked, minek jöttél háborúba* (Nyr. 54: 94). Ami a hivatalos hierarchiát illeti, a póttartalékos *szerencsétlen vízkárosult* (Nyr. 26: 56). A szakácsoknak *piszkos* a jelzőjük (Nyr. 26: 324), a suszter a hadseregben a *deszka...ű suszter* vagy a *csizmadia*. A pénzügyőr *spinótbakter* (Nyr. 26: 527), a szekeresz *csihi* (v.ö. csihi-puhi, a verésre utaló szó, TESz: I: 523), *zsidó huszár*, vagy néhol *kindrusz-huszár* (a *kindrusz* a festésre használt korom neve, TESz II: 49) (Nyr. 26: 527). A hídász neve lehet *vakond*, *sírásó*, vagy *dónaujéger* (Nyr. 26: 527). A szanitéc nem más, mint a *dögész* (Nyr. 26: 527).

a nem orosz szleng

Ez az elnevezés még ma is él: „betegszobára beosztott, egészségügyi szolgálatot végző katona” (KIS T: 1991: 76). A szanitéc lehet még *szanaszét* (Nyr. 49: 44) vagy *szanitáci* (MNY. 17: 168). A katonazenekar tagjai a *csehők* (Nyr. 90: 256). „A huszár *kapcsos*-nak (*csatosnak*, *pocsétakerülőnek*) csúfolja a bakát; emez meg *parádés kocsis*-nak szólítja a zsinóros huszárt. A honvéd azelőtt katona számba se ment, csak most hívják őket *hordár ezrednek* (a számozott sipka miatt); a honvéd baka meg épen csak *paprikacsósz* (e csúfnév még azon időből való, mikor vörös nadrágban járt)” (Nyr. 26: 527). A tiszt szolga *kutyamosó* (Nyr. 26: 324), (Nyr. 90: 255), de használatos a *csicskás* szó is (eredetéről bővebben ld. HARSÁNYI: MNY. 39: 231). A cikk írója szerint ez a szó bizonyosan első világháborús eredetű, de mára ez a szó a köznyelv része, általánosan elterjedt. A jelentése is általánosabb, noha most is a kiszolgálóra, alattvalóra utal. A szó a börtön-szleng része is, az erősebb elítélt gyengébb alávetettjére, szolgálójára utal. A gépfegyveres neve *masiniszta* (Nyr. 49: 44), a zászlós *lobogós* (Nyr. 47: 93) vagy *keskenyvágányú őrnagy* (Nyr. 49: 93). Az őrzetőnek többféle neve volt: *baktér* (Nyr. 47: 93), *gyúszög* vagy *ötödös úr* (Nyr. 90: 257). Ez utóbbi magyarázata az, hogy míg a tizedes kétc sillagos, a *gyúszög* egyc sillagos. A közvitéz *baktér után való altiszt* (MNY. 17: 169). Az élelmezési tiszt az *ezred anyja* (Nyr. 54: 96), mert a gazdasszony szerepét tölti be. A kapitányt két név is illethette: *öreg* vagy *a szakasz anyja* (Nyr. 54: 96). A generális az az ember, akinek *fű nő a fején* (Nyr. 90: 256) a tollbokrétás kalapja miatt. A tovább szolgáló altiszt a *zupás* (aki továbbra is gyenge levest eszik, TESz: III: 1203). (Nyr. 90: 255). A *század anyja* még egy katonát illethet, az őrmestert (Nyr. 90: 257). A tábori zsandárok *tábori csődör* vagy *tábori betyár* (MNY. 17: 169) névre hallgattak. A jelentéssűrités okozta a repülőgépes katona *repülő* (MNY. 17: 169) nevét. A Linn folyón ladikszolgálatot teljesítő katona nem más, mint a *vízityúk* (Nyr. 90: 257).

Ezek a szlengszavak általában valamiféle jellegzetes tulajdonság alapján keletkeztek, például a viselt ruha milyensége alapján: *gyúszög*, esetleg a szolgálatteljesítés helye alapján: *vakond* vagy *vízityúk*, de létrejöhetett egy másik szlengszóhoz való viszony alapján: a közvitéz a *baktér után való altiszt*. Ezen túl fontos szerepe van a szóösszetételeknek: *kutyamosó*, *lisztkukac*; a szóképzésnek: *dögész*. A *szanaszét* alak, amely pedig nem is magyar szó eredetileg, a szó elferdítésére ad példát.

Tehát a *dögész* és a *csicskás* szó még ma is használatos. A *dögész*hez hasonló elnevezés még a *tökös nővér* (KIS T: 1991: 76). A *csicskás* használata pedig a régiebnél sokkal általánosabban használt (KIS T: 1991: 70). Ami a mai rangokat illeti, van amiben hasonlít a régihez, van amiben nem. Ami a ruhákat illeti, az idők folyamán természetesen nagyon sok változás volt, ami azt eredményezi, hogy a ruhák alapján történt elnevezések ma már nem használatosak. De az elnevezésekre érvényes szemlélet ma is ugyanolyan, mint rég. Így a vízparton szolgálattal teljesítő katona ma a *pocsolyás* nevet kapta (KIS T: 1991: 34, v.ö. *vízityúk*). A zászlós ma is *lobogós* (KIS T: 1991: 34). Ami a rendfokozatokat illeti, érdemes megemlíteni a századosra utaló *kilős-t* (KIS T: 1991: 34), amely szó az argóból ered, és a százforintos bankóra utal, innen vitték át a szót a katonasághoz.

Manapság már csak magyar katonák vannak a laktanyákban, tíz éve is már csak orosz katonák lehettek még esetleg, de ez teljesen más volt száz évvel

ezelőtt, amikor a Monarchia területén még nagyon sok nép élt. A magyarok mindegyiküknek adtak neveket, valamint a háborús ellenségeknek is voltak különböző elnevezéseik. A helyzet e téren is megváltozott, hiszen háború révén a katona idegenekkel már nem kerülhet kapcsolatba. Az idegen nyelven beszélő katona *gyíkyelvű, fanyelvű* (Nyr. 54: 96) volt. A bosnyák például *s__li hordó* (Nyr. 26: 527), a cseh katona *csezták* (Nyr. 26: 527), *angol*, vagy *cselák* (a cseh ember lekicsinylő megnevezése, TESz: I: 492) (Nyr. 50: 139), az oláh *nyusztju* (Nyr. 47: 93) vagy *rumuny* (Mny. 17: 168). A *csues* „általában mindenfajta szláv paraszt” (Nyr. 49: 44) megnevezésére alkalmas, legyen az szerb, bosnyák, szlovén, vagy esetleg montenegrói; ugyanis gyakran hallották tőlük ezt a szót, amelynek ’hallod’ lehet a jelentése (bővebben ld. Nyr. 49: 76). Az oláhok apró lovát a magyarok *pistának* nevezték, amely egy lóbiztató szó magyarosított alakja volt (ld. MNy. 17: 168). A baka a szláv nőknek is adott valamiféle jellegzetes nevet. A szláv „fejércselédet *csujēs tyúknak*, tenyeres-talpasabbját *nehéz ütēg-nek*, *harminczēsfēlesnek* tisztelték. Hozzájuk járt a katona *tyúkászni.*” (MNy. 17: 168) Meg kell azonban említenünk azt is, hogy a *csujēs* szó később minden olyan lakost sújtott, akivel nem tudtak szót érteni. Az oroszok elnevezésére már akkor is egy egész „arzenálnyi” szó állt rendelkezésre. Gyakran használatos a *muszka, muszi* (Nyr. 46: 207), *muszki, ruszki* vagy *Nyikolaj* (MNy. 17: 168). A *panyi* orosz és rutén polgáreembereket jelölt. Mivel a magyar nép kénytelen volt együttélni orosz „felszabadítóival”, a *muszka, ruszki* és a *Nyikolaj* használata nem ment ki a divatból, mind a mai napig él. Az egyik ellenségünk a háború idején az olasz hadsereg volt. Természetesen nekik is volt „becenevük”, a *dígó* (Nyr. 47: 93, Nyr. 49: 44), mely azóta is él a köztudatban, noha használata nem túl általános. A háború során használt gúnynév csupán csak a felelevenítése volt egy korábban Szeged környékén használt szónak. Az akkori köztudat formálta át a dico” mondom, mondom’ jelentésű szót *dígóvá*. Az olasz katona neve lehetett még *kecske- vagy macskab...ó* (MNy. 17: 168). Volt még egy népnév, amelyet igen gyakran hallhatott a magyar baka, ez pedig a *svéd* (Nyr. 52: 31—32, 79—80) volt. A cseheket nevezték így, s ennek a szónak megvolt a ’nagyon kellemetlen, idegen, furcsa’ jelentésárnyalata, amely német eredetre megy vissza, az évszázadokkal korábbi német—svéd harcokra, mégpedig azért, mert a svéd katonából csak ez a kellemetlen képzet maradt meg, s ezt vették át a magyarok, és alkalmazták a svédekre.

A katona az emberi tulajdonságokat –legyen az jó, vagy éppenséggel rossz– sem kíméli, minősíti az embereket, annak cselekedeteit. A *pacalos* (Nyr. 46: 297) „mindenki, akinek a tűzvonalnál hátrább van a helye,” Ám a szó jelentése átalakul, vonal mögötti lógóst (Nyr. 47: 93) jelent, tehát kiszélesedik. A *koffer* (Nyr. 47: 93) az a katona, aki nehézkesen mozog. Tehát a koffer nehézségével utalnak a mozgás nehézségére, innen ered az *utazik, mint egy koffer* (uo.) szólás. A *csősz* az, aki egyenetlenül tartja a puskáját. (Nyr. 47: 93). *Finánc* a neve annak, „ki a puska tusát lógatja.” (Nyr. 47: 93) *Temetési menet*ről (uo.) van szó, ha menetelés közben a katonák a földre néznek. A *fakutya* (Nyr. 90: 257) mindig nevet, aki viszont állandóan hallgat, és ezért nagy szakálla lesz, kinézete alapján a *vén szőrmók* (uo.) nevet kapja. „Akinek tompa az orra, az *eksztrabakancsorrú* mert csakugyan az extrabakancsnak lapos sarkot csinálnak”(uo. A *dobbúrhomlokú* (uo.) homloka fehér és magas, a

gyűszűszájú (Nyr. 90: 258) az, akinek kis ajkai vannak. A *hólyag* a pöffeszkedő (MNY. 15: 45), aki *csillag után kapkod* (Nyr. 90: 257), az stréberkedik. Ezt manapság egy szóval fejezik ki: *biciklizik, motorozik, rokkázik* (KIS T: 1991: 141). Az *öncsonkász* önmagát csonkítja (MNY. 17: 169), a *dékkungoló* (uo.) az, aki bújkál, vagy nem szívesen megy ki a harctérre. Ilyesféle elnevezések a mai szlengben is vannak. Kinézetre utal az *inkubátorszőkevény* (KIS T: 1991: 35), amely a kistermetű katonát jelenti, ezzel ellentétben a *lóbaszó* (uo.) a nagytermetű katona jelölésére szolgál. A *béldózer* (természetesen a bulldózer elferdítéséről van szó) (uo.) a nagyevő katonára utal. Régebben inkább a katonai szókincsből vettek át szavakat a leíráshoz, ma inkább a katonai nyelven kívül eső szavakból merítenek.

Objektumok, épületek, helyiségek nevét megörökítő szlengszó sajnos nagyon kevés van. A *puskáslak* (Nyr. 46: 297) a fegyvermesterek fedezéke. A megfigyelő ballon neve *hólyag-embér* (MNY. 17: 172). A kórházra azonban sok elnevezés volt: *spiti, földspiti* vagy *kidúló* (MNY. 17: 172). Ezt a helyet manapság is többféle név illeti, amelyek, azt kell mondanunk, kifejezőbbek, mint a régiek: *állatkórház* (KIS T: 1991: 55), *hancúrplacc* (KIS T: 1991: 97), *pihende* (KIS T: 1991: 147), *segghely* (KIS T: 1991: 151).

Ami a felszerelést, fegyverzetet, járműveket illeti, a puska neve *asszony* (Nyr. 26: 527), de az *asszony* jelentheti általában a fegyvert. A név logikus, hiszen a háborúban a baka egyetlen társa, élete része a fegyver. A kard vagy a paganét neve úgyszintén a *feleség* (Nyr. 26: 527). A *macska* (Nyr. 47: 93) az aknára utal, míg a *gázmacska* (uo.) a gázálarcra. A rohamkés neve a *szalonnakés* (uo.), az időzített kézigránát a *kukoricagránát* (uo.). A kisebb lövedék a *csettengő* (uo.), de a nehéz tarack lövedéke az *anyaborjú* (uo.) *Szárnyas macska* (uo.) névre hallgat a hordozható gránátvető lövedéke. A légi torpedó a *kácsa* (Nyr. 49: 44), méghozzá azért, mert bukdácsolva száll. Az ellenséges gránátok voltak a *csomagok* (uo.), ugyanis az otthoni ajándékok helyett általában ezt kapták. A zászló neve *fáni* (Nyr. 90: 256) volt. „A manipuláns őrmester... kardja *szentjánoskenyér-bél*, a kard tokja pedig *szentjánoskenyér-haj*. Ez a kard a *kinyérosztogató kard*, mert a baka szerint a manipuláns csak akkor húzza ki, ha kenyérosztáskor a prófuntot dirigálja vele.” (Nyr. 90: 257) Az utász kard *káposztavágó* (uo.), a kürt neve *duda* (uo.). A repülő neve *röplán, madár, szitakötő* (MNY. 17: 172). A *halálbárka* (Nyr. 54: 95) olyan vagon, amelyben a katonák a harctérre mennek. A fegyver neve manapság is hasonló az *asszonyhoz*, például: *menyasszony, anyuci* (KIS T: 1991: 35). A gázálarcé változott, *szimat, bajuszkötő, szájkosár* (KIS T: 1991: 158). A régi elnevezése minden bizonnyal a maszkabállal van kapcsolatban.. A nagy lövedéknek régen *anyaborjú* volt a neve, manapság viszont *malac* (KIS T: 1991: 35), ami azonban az eljárást tekintve ugyanaz. A *szitakötő* régen a repülőt jelentette, ma viszont inkább a rá sokkal inkább hasonlító helikopterre utal (KIS T: 1991: 159). A személyszállításra használatos marhavagon nevéből kifolyólag *bocipullman*, feltalálója, G. M. Pullman után.

Ami a ruházatot illeti, az acélsisak neve *vaskalap, kisharang* (Nyr. 54: 96). A hátizsák a *rukzsák* (Nyr. 49: 44). A bakancs *kölökcsizma* (Nyr. 90: 256) a zubbony *örömlajbi* (uo., bár a szó német eredetű, s szintén magyar átírás, de elterjedtsége és magyaros használata miatt szlengszónak vehetjük). A honvédek piros nadrágját színe után *paradicsomos üvegnek* (Nyr. 90: 256)

nevezték. A *vaskalap* szó még ma is használtos, de az acélsisak, amely hasonlít a haranghoz, ugyanúgy hasonlít a bilihez is (KIS T: 61), így alakultak ki az efféle elnevezések: *rohambili, vashbili, acélbili* (uo.).

A *dögcédula* (Nyr. 47: 93) még ma is az azonosítást szolgáló igazolványi lap. A *kotlik* (Nyr. 54: 96) az az üst, amelyben a menázi fő. A pipa neve *kanál* (Nyr. 90: 257, Nyr. 26: 527). A *buksza* még a mai köznyelvben is a pénztárcára vonatkozik (Nyr. 26: 527, Nyr. 90: 257), éppen ebből kifolyólag nem is igazán szlengszó. Ehhez hasonlatos a *viksz* szó esete is (Nyr. 90: 257).

Az élelmezés tekintetében igen bőséges a szóanyag. Magának az elemőzsiának a neve *magyarországi* (Nyr. 26: 527, Nyr. 90: 258). A *felvétel(-ezés)* (Nyr. 46: 297) minden, ami a menázsín túl jár a katonának, úgy mint: kenyér, sör bor, cigaretta. A *rezerva porció* (Nyr. 54: 96) pedig a tartalékadag bizonyos élelmiszerekből, de ehhez csak akkor lehetett hozzányúlni, ha az élelmiszerszállítmány valahol elakadt. A kenyér neve *komisz* (Nyr. 26: 527), vagy *marci* (MNy. 17: 283). A sárgarépa neve *csikórépa* (Nyr. 47: 93) volt. A virsli neve *csínos* (uo.) a levest pedig *zupának* (uo.) hívták. A rántás nélkül elkészített főzelék a *fűfőzelék* (Nyr. 49: 44). A kukoricakenyér a színe miatt lett *tojásos kenyér* (Nyr. 54: 96). A pálinka *nyakolaj* (Nyr. 90: 258); a babból, tésztaból és burgonyából álló étel neve *patáté* (uo.). A burgonya és tészta keveréke a *gránátmars* (uo.), amely azonban csak félig-meddig szlengszó, hiszen a német Grenadiermarsch magyarosított alakja. A kásadara leves pedig az *ezerleves* (uo.) nevet kapta. A gránátmarshoz hasonló a *marmaláda* (MNy. 17: 170), amely a marmelade szó magyaros alakja, viszont a *Hindenburg-leves* (uo.) állítólag nem volt olyan népszerű, mint a hadvezér, mindenesetre a levest szárított zöldséggel csinálták. A *f.sza étel* (MNy. 15: 45) a főfogást, az étel legjavát nevezi meg.

Ugyan nem tartozik az ételek közé a cigaretta, de a katona nagyon örült, ha nagynéha tudott szívni egy-két egészségtelen cigarettát, tehát *koporsószőget, finánczlábszárat* (MNy. 17: 170). A magyar cigaretta neve *magyarka* (uo.) volt, a komiszdohány pedig *bakapurzicsány* (uo.) volt (a purzicsány szerb-horvát eredetű szó, egy bizonyos fajta, illatos dohányt jelölt, TESz: III: 315).

Ami a napi tevékenységet illeti, a századelő katonájának majdnem mindennapi élménye volt a háború, míg a mai katonát ez a veszély egyre kevésbé fenyegeti. Ennyivel mindenféleképpen gazdagabb volt a régi katona élete.

Mi az első teendő? El kell mondani a *baka-jóreggelt* (Nyr. 38: 335, uo. a Fűhapport is): *Adjon Isten pávatollas, árva, csalányos, szegfűszeges, széles, lapos, tuskés, bokros, bojtorjános, paszomántos, csinos frigyos (?), túró, katykaringós, kacifántos, sárga rezes, rézsarkantyús, rummalkevert, rosztopcsinos, mákos cukros, nagy lekváros jóreggelt!*

Ha átveszi a szolgálattot, akkor azt mondja a baka: *a napot átvenni, a napot tartani*, folytatni a szolgálattot, azt átadni: *a napot letenni*. (Nyr. 90: 257) Ha megkérdik tőle, hogy milyen szolgálattot teljesít, akkor azt kell válaszolnia, hogy *őrség, készség vagyok* (Nyr. 38: 46). Ha a baka jól ki van képezve, akkor *ki van pofázva* (Nyr. 90: 257). Mehet tehát a harctérre. Meg kell említeni, hogy a harctéri eseményekre vonatkozó szlengszavak helyett inkább kifejezéseket találunk, amelyeket a dolgozat későbbi részében vizsgálom meg, de ezeket a kifejezéseket inkább itt veszem számba. Támadáskor tehát az ellenség

megnyomja a gombot (MNy. 15: 45, MNy. 17: 170), ez azt jelenti, hogy erősen támadnak. Ennek az a következménye, hogy *zápul a tojás, nagy a bűdösség, bűdös a levegő, nagy lábszag van* (MNy. 17: 170). De *a kinek ez nem tetszik, az írjon haza* (uo.) Ha az ágyúval teleszórják a terepet, akkor az ellenség *odaborsoz* (MNy. 15: 45). Ha sűrű a puskatűz, akkor sincsen semmi gond, hiszen csak *röpülnek v. fűtyülnek az ólommadarak, pattogtatják a kukoricát, törik a diót, rotyog a kása v. a töltött káposzta* (MNy. 17: 171). Ha pedig hűsvét körül ropog a puskatűz, akkor *kezdődik már a feltámadás, ropog a pirostojás* (uo.). De ha az ellenség ágyúból lő, akkor *zörög ám a muszka, de kugliznak valahol, küldi a muszi a levelet, a postát, a faszolást, v. főlvételt, a csomagot, gyün ám a szeretetadomány, az Augusztá-csomag* (uo.). Ha a katona elfáradt a melegtől, a harctól, akkor *kidöglik* (uo. 170. o.). Ez a szó azóta is megmaradt ebben a jelentésben. Ha fél a katona, akkor *begyullad* (uo.). Ez a szó a „begyulladt lövedékről való átvitel” (uo.), s ez a szó azóta átterjedt a köznyelvbe is. A *begyullad* szinonímái is igen színesek: *Szarajevóba ment, Beszarábiába utazott, besz...t* (uo.). Aki gyakran fél, az *besz...i* (uo.), de lehet őt biztatni is: *ne sz...j be* (uo.). Ám még mindig jobb, ha az ember fél, és ennyivel átvészeli a támadást, mintha meglövik, ilyenkor *fejbe dobják, fejbe hajítják* (MNy. 17: 171). De az is lehet, hogy a katona eltűnik, ilyenkor *járőrbe ment* (uo.) „a járőr t.i. nagyon sokszor úgy járt, mint Noénak harmdizben kibocsátott galambja: „és nem tére vissza.” (uo.) Lehet, hogy már hullá, de legalább is *hullaszaga van* (uo.). Ha hadifogságba esett, akkor eljut a *nagy kádér*-hez (uo. 170. o.). A legrosszabb, ha a katona meghal, ilyenkor *beveszi v. bekapja a hősi halált, megkapja a faköröszőt, alulról szagolja az ibolyát v. rozmaringot*. Megfigyelhető, hogy a katona gyakran a falusi, sőt mondhatni az idilli életből vesz át kifejezéseket, amellyel a támadás egy-egy szakaszát jellemzik, például: *törik a diót, pattogtatják a kukoricát, küldi a muszi a levelet, a postát* stb. Ha már úgylis bármelyik percben meghalhatnak, legalább legyen derűs a vég. A *begyullad* szinonímái esetében a nyelvi lelményesség is fontos szerepet játszik. A harctér eseményeihez tehát kortárs példák nincsenek, annál inkább vannak a szabadidővel kapcsolatban. Aki *lóg* (Nyr. 47: 93 ; MNy. 15: 44—45 ; MNy. 17: 169—170), az a foglalkozás alól bújik ki. Vannak különböző változatai is: *lógászat* (Mny. 15: 44), bár REXA DEZSŐ szerint ez „az iskola nómenklatúrájában otthonos”, *ellógni* (uo.); *odalógni* (uo.) azonban azt jelenti, hogy odaköti magát egy csapathoz. A *lógás* kezdete az *ellépés* (uo.). CSEFKÓ GYULA szerint (MNy. 17: 169—170) a *lóg* ige a katonaságban szedte fel a 'csavarog, tekereg, kószál' majd 'megnyugszik, megszökik' jelentéseket, illetve majdnem mindegyik igekötővel társult: *kilóg, belóg, ellóg, visszalóg, meglóg, fellóg, lelóg* stb. Az, hogy a köznyelvben így honosodott meg, az főleg a katonaságnak köszönhető. Ebből kifolyólag ma már nem is számít szlengszónak. A mai katonanyelvben aki *lóg*, az *sumákol* (Kis T: 1991: 154), *sunnyog* (uo.), *sunyít* (uo.). Hasonló népszerűségnek örvendett a *kibabrál* (MNy. 17: 172) szó is, amely 'megijeszít' jelentésben terjedt el, ide tartozik még a *kítol, kibán, kimajmol, kijátszik, kilök, kibánt* szavak is. A *kibabrál* és *kítol* szavak azóta is használatosak a köznyelvben. Feltűnő, hogy mindegyik szó ki-igekötős szó. A mai alakok : *szívat, gecizik, szopat* (Kis T: 1991: 159). Ezek a szavak sokkal durvábbak, mint a korábbiak, és főleg szenvedő alakban használatosak. A *faszolás* szó, mint már szót ejtettem róla, nem egészen

szlengszó, a német eredete miatt, de a katonák mégis igen gyakran használták 'vételez, bűnhődik' jelentésben. Aki levelet ír, az *rajzol* (Nyr. 90: 257), *lúni* annyit tesz, mint bort inni (uo.258.o), lopni pedig *fogni* (uo). Ám ennek lehetnek különféle szinonímái: *vész, fog, el-, vagy mégfog, lëkapcsol, el-, vagy mégcsap, pofoncsap, szërez, rëkrivál, el-, vagy megrekrivál, elzabrá, elzabráliz* (MNy. 17: 171). Az, aki be volt csukva, az azért volt, mert *nem akarta reggei meginni a kávé*t (Nyr. 90: 257). Aki várfogságot ült, az *vót már brigádba* (uo.), vagy *tollat is fosztott* (uo.), mivel tollat fosztattak velük a várban. *Konstatált embör* (uo.) az, aki többször is ugyanazt a fegyelmi vétséget követte el. Ma a gyakran fogdában ülő katonát *fogdabútomak* nevezik: (Kis T: 1991: 35).

Az egyéb kategóriájába sorolhatjuk azokat a kifejezéseket, amelyek az időjárásról mondanak véleményt. Ha erősen süt a nap, akkor *világos az idő* (MNy.17: 170), ha nagyon esőre áll, akkor *homályos van* (uo.). Ellenben, ha szakad, akkor nincs más, *csak víz, majd megszárad* (uo.).

Az a katona, aki tüdőcsúcshurutban szenved, annak a betegse nem más, mint a *tüdőkutykurutty* (Nyr. 49: 44). Az a betegség, amelyben minden fronton levő katona szenved a *frontusz undorítisz* (MNy. 17: 172).

Hetven–nyolcvan évvel ezelőtt még fontos szerepe volt az állatoknak is, ők sem maradhatnak ki a sorból. A szívós muszka ló neve *vista* (Nyr. 46: 297). A kapitány által használt ló neve *zabambár* (Nyr. 90: 257), mivel iszonyatosan sok zabot bezabált. Ezeknél az állatoknál azonban sokkal kellemetlenebbek is vannak, például a *cár tehenei* vagy a *kincstár hadi állatai* (Nyr. 54: 96) nem mások, mint az embert ellepő férgek. A *kozák* és a *muszka* (MNy. 17:168) a „harctér legragaszkodóbb vendége”, a ruhatetű. „Ez ugyan okosabb állat, mint a magyar tetű (fejtetű), mert a miénknek hat lába van mégis fejtetűn jár (t. i. a fej tetején), több becsület van benne, mint a bolhában, mert nem ugrik el...”(uo.).

Már az egynél több szóból álló kifejezésekhez tartozik az a néhány leírás, amely a baka szeretőit mutatja be. Az egyik olyan, *a milyentűl a valamire való lú az abrakot se venné el, a másik marott állú (sömörös) s már 48–ban alíghanem az ágyút húzta* (Nyr. 26: 324). Ismét egy másiknak *le vót takarva a kipe kiselejtített szalmazsákkal (fátyollal) s fertelmes volt, mint az iccaka* (uo.) vagy pedig valakinek *a macája szalmazsákon lehetne, nem fordítanám meg egy hónapig* (uo.). Ezeket a kifejezéseket az ugratásokhoz lehet sorolni.

Itt kell megemlíteni, hogy a nemi életre egyáltalán nem található kifejezés, ellentétben a mai gyűjtésekkel. Látható, hogy azok a szavak, amelyek durvábbaknak számítanak, ki vannak pontozva. Mindkét jelenség arra utal, hogy a katonalét eme területe tabunak számított, sajnos ezt nem gyűjtötték, márpedig szinte elképzelhetetlen, hogy ilyen téma éppen a katonaságon ne került volna szóba. Egyedül csak az egy árva *tyúkászni* szó (MNy. 17: 16) utal az illetén tevékenységre, szláv fehércselédekkel kapcsolatban.

Ami a több szóból álló kifejezéseket illeti, ezek egy részét már bemutattam a harctér szavai és kifejezései között. Ezek átkerülnek ide is. Le kell még azt is szögezni, hogy a különböző fajták között átfedések is lehetnek, így a terpeszkedő kifejezések egyúttal lehetnek ugratások is stb. Ezúttal is a Kis TAMÁS–féle csoportosításból indultam ki (Kis T: 1991: 37–41). Ami a terpeszkedő kifejezéseket illeti, a *be vagy nálam lépve* (MNy. 15: 45) 'megharagít' jelentésben használatos. Az öreg bakára utalnak tréfásan az alábbi kifejezések: „...*még most is lóg a szíj a kilincsen, amit berukkoláskor*

maga után rántott, még gőzölög, amit cibil korában utójára oda p....t" (Nyr. 26: 325). Jó annak, akinek *Jézus a barátja* (Nyr. 54: 95), mert az protekciós. A *piros csizmával fogott, erdőből szalajtott vadállat* (Nyr. 90: 256) nem más, mint az újonc. *Jézus neve napja* (uo. 257.o.) a pénzfizetés napja. Aki már volt fogoly, az *volt már brigádba, tollat is fosztott* (uo.). Amikor kenyeret osztottak, ezt mondták: *möggyütt anyád Magyarországbul, hozott kalácsot* (uo.258.o.).

A kifejezésbővítésekre és a parancsokra nem találtam példákat.

A társalgási fordulatokhoz tartoznak az ugratások. *Ne öregedj velem!* (Nyr. 54: 94) a túlságosan bizalmasan szóló katona hallja ezt az öreg bakától. Van egy hosszabb változata is: *Ne öregedj velem, a te kalapod még otthon fog a fogason* (uo.), tehát olyan rövid ideje van még a hadseregben, hogy az otthonhagyott kalapja sem állapotodott még meg a fogason. Ha a fiatal katona megijedt a könnyű sebesüléstől, akkor az öreg csak legyint: *Úgy kell neked, minek jöttél háborúba* (uo.) A *Tisza Pista katonája, jajbéli katona, rekvirált katona, erővel katona* (uo.) azokat a bakákat jelentette, akiket a háború alatt soroztak. Egy másik adatközlő szerint a *Tisza Pista katonái* (MNY. 17: 168) a népfelkelőkre utal a *Tisza-huszárok, Károly-katonák* (uo.) elnevezésekkel együtt, ellentétben a rendes katonasággal, amelynek neve *Ferencz Jóska emberei v. katonái* (uo.) voltak. A kétféle katona állandóan ugratta egymást, főleg a *Ferencz Jóska emberei*, mint például: *Té vótá a nagy legény, té tánczótá a bíró lányává v. az asztal tetején, té verted fétéglávr a mejjedet, vagy pedig té vitted otthon a zászlót, még most is fő van törre a tenyered a zászló nyelítül, mér jelentkéztél a mēnetbe, már kiabátad, hogy éjjen a háború!* Ám a Károly-baka erre csak ennyit felelt: *akinek écsomóba vót az esze az ilyet nem kiabált* (uo.)

A kötekedésből is szép számban van, ezek főleg a magasabb beosztású katonáktól erednek. *Úgy ....beruglak, hogy csak az őszi köddel jössz le megint a földre, úgy megváglok, hogy hét bolond lesz belőled* (Nyr. 26: 324). *Úgy megváglok, hogy hótt szagod lesz* (Nyr. 54: 94). *A rosseb a csök-bok fejedet, T é Jancsi kódís, té Krumpii Pali; Te mersz még mozogni, te harankötél* (Nyr. 47: 93). A mai kötekedések sem kedvesebbek: *Ne nézzen rám, mert rosszabb, mintha az anyámat szídná* (KIS T: 1991: 38).

Parancsmagyarázatok: *Ballábra énekelni* (Nyr. 54: 95), tehát ballábal kell kilépni a dalok, ütemére. *Úgy vágd ki a lábad, hogy az ég rogyíék rád túle v. hogy a cserép hulljon rád a háztetőről* (Nyr. 26: 324). Szinte teljesen hasonlítanak ezekhez a mai magyarázatok is: *Úgy tegye a lábát, hogy a giliszták agyrázkódást kapjanak!, „Jobbra nézzi!”-nél úgy vesse a fejét, hogy a takony hétszer csavarodjon körbe rajta!* (KIS T: 1991: 38).

A töltelékkifejezésekhez lehet sorolni a *Jajbizony!t* (Nyr. 54: 94), amely bármely veszedelmes dologra vonatkozhat, illetve a *jat* (uo.) az igen helyett, amikor a katona igen komoly igent akar mondani.

Ahogy ma, úgy régen is a legfontosabb fajta a körülírás és a metaforikus kifejezések használata: *Eleve a fene a háztól* (Nyr. 26: 45), tehát a katonák visszatérnek a lövészárkba. *Most még csak talicskából lúnek, de majd ha a négyökrös kezdi* (Nyr. 54: 94), a talicska a kiságyúra vonatkozik, a négyökrös pedig a nagyokra, amelyeket lovak húznak. A *vacsoravesztő lepke* (uo.94—95. o.) az a buta lepke, amely a mécsesnek ütközve megperzselődik, és beleesik a tányérba, a baka pedig emiatt nem tudja megenni a vacsoráját. *Meggyóntatlak*

ezzel a bottal (Nyr. 54: 95), ilyenkor vallat a katona. *Pokolegyházán van az már!* (uo.), tehát árkon-bokron túl található. Szeplői vannak annak a nőnek, aki *ötvenpettyes asszony* (uo.). *Bent voltam a pofozóban* (uo.), t.i. a veszedelemben. *Meleg volt, bűdös volt* (uo.), *zápu a tojás, nagy a bűdösség, bűdös a levegő, nagy lábszag van* (MNy. 17: 170), azt jelenti, hogy veszedelem van. Ha valaki *Bömbösön van* (Nyr. 54: 95), akkor biztos, hogy rossz helyen van. A *protekción lövés* (uo.) a könnyebb sebesülést jelenti. Ha valaki olyan lövést kap, hogy a golyó nem érinti a csontot, akkor az csak *bőr hússal* (uo.). Ha *megcenzúrázzák a csomagot* (uo.), akkor biztos, hogy útközben kiloptak belőle valamit. Ha puskatűz van akkor *pattogatják a kukoricát, törik a diót, rotyog a kása v. a töltött káposzta*, esetleg éppen húsvétkor kezdődik már a *feltámadás, ropog a pirostojás* (MNy. 17: 171). Az ágyúzáskor *küldi a muszi a levelet, a postát, a faszolást v. fölvetelt, a csomagot, gyün ám a szeretetadomány, az Augusztá-csomag* (uo.) A halál elnevezései: *hullaszaga lesz, beveszi v. bekapja a hősi halált, alulról szagolja az ibolyát v. a rozmaringot* (uo.) Az olyan hírekre, amelyek nem voltak igazak, a következő elnevezéseket használták: *konyhaparancs, szakácsparancs, szakács-, staffli-, trén-, kondér-hírek* (uo. 172.o.).

Ami a szóláshasonlatokat illeti, van ebből a fajtából is: *Úgy köllene, mint hót embernek az eltakarítás* (Nyr. 54: 95). *Úgy tartja a puskát, mint a finánc* (Nyr. 47: 93). *Utazik, mint egy koffér; olyan, mint a ma született kétsébeesés; úgy ász ott, mint éb besavanyított kanászbót; ippen olan kidűt, bedűt formád van, mint a szomszéd falu tornyának* (uo.). Ilyen hasonlatok manapság is vannak, a legtöbb a kevés-re: *Kevés, mint lószarban a nyerítés, mint elefántnak a normáltampon, mint őrmesterben a jóindulat* (Kis T: 1991: 39)

Csupán csak egy közmondást találtam: *Ki mivel dolgozik, azzal kenődik* (Nyr. 54: 95), egy olyan altisztre mondták, aki jobban élt, mint a többiek.

Szállóigéket nem találtam.

Találós kérdés: „...maj vége lesz a háborúnak! –Mikó léssz a! –Mégmondom– évődik tovább az öreg–, de előbb tē mondd még, hogy hányzó van még három a háromba.–Eccér!–No hát épp akkó léssz!” Természetesen ma is vannak még tréfás kérdések: *Hosszú, kemény és csak a fiúknak van, mi az?* (*katonai szolgálat*) (Kis T: 1991: 40).

Többféle rigmus is létezett, a már idézett *Jó reggel* (Nyr. 38: 335, a *Führapport*-tal együtt). De ide tartozik az *Egyszeregy* (uo.), és a *Miatyánk* (Nyr. 30: 447, három változatban).

Azt hiszem, hogy a háborús katonaélet csak a humorral bírható ki, ez az ami mindenben átsegít. Ami pedig a folytonosságot illeti, a szemlélet ugyanaz maradt két emberöltő után is, hiszen a katonaélet lényege is mindig ugyanaz.

BIBLIOGRÁFIA

- BALASSAJÓZSEF: A katonanyelv külföldi szakirodalma, Nyr. 49: 76—78
- BALLAGI ALADÁR: Kaszárnyaszók, Nyr. 17: 283—284, Nyr. 6: 44, 88, 183, 275—276, 326
- BARCZA JÓZSEF: Bakáéknál, Nyr. 26: 323—325
- BENKÓCYI EMIL: A kaszárnyából, Nyr. 38: 46
- CSEFKÓ GYULA: A háborús katonanyelvből, MNy. 17: 167—172
- HARSÁNYI ZSOLT: Csicskás, MNy. 39: 231
- HUHN GYULA: Katonáéknál, Nyr. 47: 93
- JENŐ SÁNDOR: A kaszárnyából, Nyr. 26: 526—527
- KIRÁLY GÉZA: Kaszárnyaiszók, Nyr. 5: 331
- KIS TAMÁS: 1991: A magyar katonai szleng története (1980-1990), Debrecen, 1991
- KIS TAMÁS: 1994: A szleng szótározhatóságának néhány kérdése (Előadás a Magyar Nyelvészek VI. Nemzetközi Kongresszusán, 1994., Eger)
- KNER IMRE: A magyar katonai nyelvhez, Nyr. 52: 31—32
- KORCSMÁROS NÁNDOR: Adatok a magyar katonanyelvhez, Nyr. 54: 94—96
- LEHR ALBERT: Katonai szók, Nyr. 3: 525—526
- LINTNER LAJOS: Kaszárnyai szók, Nyr. 3: 185—186
- MAGASSY ANTAL: A katonai élet, Nyr. 38: 335
- MOLNÁR JENŐ: Digó, Nyr. 49: 127
- ŐSZ JÁNOS: Katonai miatyánk, Nyr. 30: 447
- PARÁSZKA GÁBOR: A harctér szavaihoz, Nyr. 46: 297
- REXA DEZSŐ: Bakabeszéd, MNy. 15: 44—45.
- SPITZER LEÓ: Német elemek a magyar katonai nyelvben, Nyr. 49: 16—19
- SPITZER LEÓ: Könyvészeti és kritikai adatok a katonai nyelv külföldi irodalmához, Nyr. 49: 120—121
- SPITZER LEÓ: Svéd és cseh, Nyr. 52: 79—80
- SZTROKAI KÁLMÁN: A háborús katonanyelvből, Nyr. 49: 44
- TESz: A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára, Budapest, 1984.
- TÖMÖRKÉNY ISTVÁN: A bakanyelv, Nyr. 90: 255—258
- VERŐ LEÓ: A magyar katonanyelt jövevényszavai, Nyr. 50: 135—139
- VOZÁRI GYULA: Kaszárnyai szók, Nyr. 3: 327—328

ÖSSZEFOGLALÁS

A szleng az az ága a nyelvnek, amit mindenki beszél ilyen, vagy olyan formában, de amely ennek ellenére csak kevésbé foglalkoztatja a nyelvtudományt. Alig-alig fordítottak figyelmet a szleng dokumentálására, ha pedig ilyen van is, akkor nem igazán vizsgálták. Ez a probléma nemcsak hazánkban van jelen, hanem máshol is. Nálunk az utóbbi idők tették csak lehetővé a szleng vizsgálatát, rendszerezését.

A katonai szlengről már az ókorból vannak adatok ugyan, de a történelem folyamán csak kevés figyelmet fordítottak erre, pedig a katonaság intézménye nagyon könnyen lehetővé teszi a szleng kialakulását, s mivel a köznyelvtől sincs elzárva, kölcsönösen hathatnak egymásra. Ami a magyar katonai szleng történetét illeti, nagyobb anyag csak az első világháború környékéről maradt ránk. Ekkor indultak meg a nyelvészeti folyóiratok, amelyek napra készen dokumentálták a nyelv adott állapotát. Így sok adat maradt ránk, ám még nincsen rendszerezve.

A szleng görbe tükre nem kíméli a katona életének egyik ágát sem. Minden jelenséget a humoros szemlélet hatott át, a legegképezetőbb asszociációk bukkanhattak fel. Még a halál közelsége sem számított.

Minden fogalmi kör tartogat érdekes meglepetéseket. Úgy vélem – és az adatokból is kiderült –, hogy bármennyire is megváltozott a katonaság helyzete, szerepe, a mai szleng szemléletében, asszociációiban nagyon hasonlít a régire. Egyes szavak, kifejezések azóta is élnek, vagy esetleg más lett a jelentésük, más azóta olyannyira elterjedt, hogy a katonaságnál szélesebb körök is használják. Az újonnan keletkezett szavak pedig őrzik a szellemiséget.

A szavakat különböző fogalmi körökbe csoportosítottam, a kifejezéseket külön vizsgáltam. A csoportosítás alapja KIS TAMÁS 1991-es könyve volt. Céлом elsősorban az volt, hogy az első világháború korának szlengjét mutassam be, de mindig összehasonlítva a maival. Így azt hiszem, hogy egyfajta történetiség érvényesül a dolgozatban, s használható a címben is.